

ضرورت به‌روزرسانی دروسی رشته زبان و ادبیات فرانسه با تکیه بر آموزش و تقویت مهارت نگارش

مقاله پژوهشی

دانیال بسنج (نویسنده مسئول)^۱

استادیار گروه زبان و ادبیات فرانسه و لاتین، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

سارا جوانمردی

دانشجوی دکتری ادبیات فرانسه، گروه زبان و ادبیات فرانسه و لاتین، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی،

تهران، ایران

دومینیک کارنوا ترابی

دانشیار گروه زبان و ادبیات فرانسه و لاتین، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

دنیای مدرن امروز همواره در حال تغییر و دگرگونی است. بازار کار جهانی پذیرای افرادی خواهد بود که با توجه به شرایط و نیازمندی‌های دنیای کنونی آموزش دیده باشند. از این رو، برنامه آموزشی دانشگاه‌ها باید با توجه به تحولات و پیشرفت دنیا، بازبینی و به‌روزرسانی شود. برخی از واحدهای درسی امروز دیگر پاسخگوی نیازهای جامعه ما نیست. تحقیق حاضر در نظر دارد با بررسی برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فرانسه، در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و نیز با در نظر گرفتن نیازهای دانشجویان و نیازهای بازار کار، به چگونگی طراحی و معرفی دو عنوان درس جدید و جایگزین بپردازد؛ درس‌هایی با رویکرد مهارتی کاربردی که حضور کم‌رنگی در برنامه درسی دانشجویان رشته زبان فرانسه دارد. در این پژوهش از روش کیفی و توصیفی تحلیلی استفاده شده است. پژوهش حاضر، دو عنوان درسی جدید را برای آموزش و تقویت مهارت‌های نگارشی دانشجویان معرفی می‌کند: مهارت‌های دستوری و نگارشی کاربردی (گرامر کاربردی) و مهارت‌های نگارش داستان.

کلیدواژه‌ها: بازبینی سر فصل دروس دانشگاهی، رشته زبان و ادبیات فرانسه، گرامر و دیکته ۴، نقد ترجمه، گرامر کاربردی، مهارت‌های نگارش داستان

۱. مقدمه

با پیشرفت علم و فناوری و اقتصاد، جهان پیرامون ما روز به روز در حال تغییر و دگرگونی است. انسان در تلاش است خود را با نیازها و شرایط دنیای مدرن منطبق سازد و علم، دانش و تخصص خود را در راستای نیازهای جامعه قرار دهد. ماهیت در حال تغییر جهان امروز باعث شده که آموزش عالی نیز خود را با این تغییرات همگام نماید. از این رو، بازنگری سرفصل دروس ارائه شده در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، به عنوان اولین مکان تخصصی برای فراگیری دانش و مهارت خاص هر رشته، ضروری است. چرا که نظام آموزش عالی، از موثرترین نظام‌های درونی است که سرنوشت هر جامعه را در بلند مدت تعیین می‌کند. امروزه بر کسی پوشیده نیست که توسعه جوامع، رابطه بسیار زیادی با نظام آموزش عالی آن‌ها دارد (عباسی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۱۰). در عصر حاضر دانشگاه باید افرادی را پرورش دهد که به جای حفظ و ذخیره اطلاعات، توانایی طبقه‌بندی و تحلیل و ترکیب اطلاعات، مهارت‌های حل مسئله، مهارت‌های ارتباطی، مباحثه و مذاکره را دارا باشند (میگل^۱ و همکاران ۲۰۰۴: ۷۸).

کهنگی برنامه‌های درسی و عدم به‌روزرسانی و به‌سازی آن‌ها، به تدریج اثر بخشی دوره‌های آموزشی و رشته‌های دانشگاهی را در حاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد و پدیده‌ایی تحت عنوان برنامه درسی بی‌فایده یا دور ریختنی را مطرح می‌سازد (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۴: ۹). تحقیقات کوپر^۲ نشان می‌دهد که برنامه درسی موجود در اکثر رشته‌های دانشگاهی، ناتوان از مجهز نمودن دانشجویان به مهارت‌های مورد نیاز جهت زندگی و کار در دنیای آینده می‌باشد. نیازها مدام در حال تغییرند اما برنامه درسی اکثر رشته‌های دانشگاهی مربوط به چند دهه قبل است، زمانی که نه اینترنت و نه هیچ‌یک از امکانات امروزی وجود نداشته است؛ حال آنکه ما در جهانی زندگی می‌کنیم که همواره در حال تحول و دگرگونی است و خواهان افرادی است که با توجه به شرایط و نیازهای دنیای مدرن امروز، تربیت شده باشند. اشتغال در بازار کار جهانی، نیروی کاری را می‌طلبد که دارای مهارت‌های چندگانه باشند، واقعیتی که در برنامه‌ریزی‌های درسی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد (کرمی و مؤمنی، ۱۳۹۰: ۲۲).

با توجه به لزوم بازبینی و به‌روزرسانی دروس دانشگاهی، برآنیم تا با نگاهی به دروس دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته زبان فرانسه با گرایش ادبی و نیز با در نظر گرفتن نیازها و اهداف دانشجویان، به چگونگی طراحی و معرفی دو عنوان درسی جدید و جایگزین پردازیم. واحدهای درسی که بتواند جایگزین مناسبی برای واحدهای درسی باشد که دیگر نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای دانشجویان در دنیای امروز باشند.

1. Miguel

2. Cooper

برای تعریف این عنوان‌های درسی، تأکید ما بیشتر بر دروسی است که بتواند به تقویت و آموزش مهارت‌های زبانی دانشجویان کمک کند، دروسی با رویکرد کاربردی که جای کمتری در برنامه درسی دانشجویان این رشته دارد. هدف ما از گنجاندن و جایگزین کردن دو عنوان درسی با رویکرد آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی و حرفه‌ای، در برنامه درسی دانشجویان، کسب مهارت‌های مربوط به کار با متن، نوشتن مقالات در حوزه‌های تخصصی، آماده‌سازی پایان‌نامه کارشناسی ارشد و همچنین استفاده از فرصت‌های شغلی موجود در بازار کار است. «مهارت‌های دستوری و نگارشی کاربردی» (گرامر کاربردی) و «مهارت‌های نگارش داستان»، دو واحد درسی پیشنهادی و جایگزین برای دروس گرامر ۴ و نقد ترجمه، در این پژوهش می‌باشند.

۲. پیشینه پژوهش

نیاز گسترده برای پرورش افراد متخصصی که بتوانند به نیازهای دنیای مدرن امروز پاسخ دهند، توجه پژوهشگران زیادی را به سوی اصلاح و بازنگری دروس دانشگاهی جلب کرده و تاکنون تحقیقات و مطالعات بسیاری در این حوزه انجام شده است. از میان مقالات خارجی، محققانی همچون کیرالی^۱ (۱۹۹۵م.) و کلی^۲ (۲۰۰۵م.)، تحقیقاتی بر روی درسنامه رشته مترجمی زبان انگلیسی انجام داده‌اند. در ایران نیز پژوهشگران بسیاری به بازبینی و اصلاح درسنامه رشته‌های مختلف دانشگاهی پرداخته‌اند. در این میان می‌توان به مقاله خزاعی فرید (۱۳۸۰) با عنوان «نگاهی به برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی زبان انگلیسی»، پژوهش میرعمادی (۱۳۸۲) با عنوان «تاملی در برنامه درسی رشته مترجمی و راهکارهایی برای حل مشکلات»، تحقیق رزمجو (۱۳۸۰) با عنوان «راهکارهایی برای بهبود برنامه درسی تربیت مترجم» و مقاله کرمی (۱۳۹۲) با عنوان «تغییر برنامه درسی آموزش عالی (مورد: برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی)»، اشاره کرد. در واقع موارد ذکر شده تنها گوشه‌ای از تحقیقات موجود در راستای بررسی و اصلاح درسنامه‌های دانشگاهی‌اند.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کیفی و توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها، از روش مصاحبه استفاده شده است. برای انجام مصاحبه، حدود هشتاد نفر از دانشجویان رشته زبان فرانسه با گرایش ادبی در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد (دانشجویان سال چهارم دوره کارشناسی، دانشجویان سال اول و دوم دوره کارشناسی ارشد) و نیز گروهی از استادان در دانشگاه دولتی، به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده‌اند.

1. Kiraly
2. Kelly

برای انجام مصاحبه با دانشجویان، از مصاحبه‌گروهی استفاده شده است. در تحلیل داده‌ها نیز از نظریه داده بنیاد استفاده شده است.

۴. بحث و بررسی

از نظر کانون^۱ و نیوبل^۲، آنچه در طراحی یک واحد و کلاس درسی اهمیت دارد این است که یک رابطه منطقی، بین اهداف مورد نظر، محتوای درس، شیوه‌های تدریس و یادگیری و ارزیابی دانشجویان، با در نظر گرفتن ویژگی‌های آن‌ها وجود داشته باشد (کانون و نیوبل، ۲۰۰۰: ۱۴۲-۱۴۳). در واقع، در طراحی هر برنامه درسی، آنچه لازم است روشن باشد این است که از طرح این برنامه، قصد داریم به چه اهدافی برسیم. عوامل زیادی بر این اهداف، تأثیر می‌گذارند، از جمله نیازهای اجتماعی و فرهنگی، استانداردهای حرفه‌ای، نیازهای بازار کار، سیاست‌های مؤسسات و شرکت‌ها در بخش خصوصی، محدودیت‌های نهادی، مقررات ملی یا قانون‌گذاری، منابع آموزشی موجود، ملاحظات رشته‌ای و شرح وضعیت دانشجو (کلی، ۲۰۰۵: ۲۱-۲۳). به عبارت دیگر، در طراحی یک واحد درسی، باید گام‌های زیر طی شود:

- بررسی محیط؛
 - ارزیابی نیازها؛
 - تعیین اهداف و توالی و ترتیب محتوا؛
 - طراحی شکل درس؛
 - در نظر گرفتن فرآیندی به منظور ارزیابی دانشجویان. (نیشن^۳ و ماکالیستر^۴، ۲۰۱۰: ۱۱-۱۰)
- برای انجام این پژوهش، پرسش‌نامه‌هایی طراحی و در اختیار دانشجویان قرار گرفت که هر کدام شامل ۱۰ سؤال بوده است. در پرسش‌نامه‌ها از دانشجویان خواسته شد تا به سؤالاتی در مورد نحوه ارائه این درس، عملکرد دانشجویان در طول ترم تحصیلی و بازدهی نهایی، پس از گذراندن این واحد درسی، پاسخ دهند. به‌عنوان نمونه و برای آشنایی بیشتر خوانندگان، به چند سؤال پرسش‌نامه طراحی شده، اشاره می‌کنیم.
۱. پس از گذراندن درس گرامر ۳ و اتمام مباحث دستوری، تا چه میزان وجود درس گرامر ۴ را ضروری می‌دانید؟
 ۲. چه میزان از نحوه ارائه این درس رضایت دارید؟
 ۳. گذراندن این واحد درسی، تا چه میزان در تقویت مهارت‌های نگارشی و گفتاری، تاثیرگذار بوده است؟

1. Cannon
2. Newble
3. Nation
4. Macalister

۴. تا چه میزان، حضور این واحد درسی را در توانمند ساختن دانشجویان برای ورود به بازار کار مؤثر می‌دانید؟
۵. چه میزان از مطالب ارائه شده در کلاس، به مرور مطالب گذشته و انجام تمرین‌های جای‌گذاری، اختصاص دارد؟
۶. پس از گذراندن این واحد درسی، تا چه میزان از توانایی خود، در استفاده از ساختارهای دستوری پیشرفته، چه در سطح گفتار، چه سطح در نوشتار، احساس رضایت دارید؟
۷. تا چه میزان از مکالمات روزمره یا متون گوناگون از قبیل روزنامه، مجله، رمان، داستان کوتاه، برای ارائه عملی ساختارهای دستوری ارائه شده، استفاده شد؟

دانشجویان با انتخاب یک گزینه از پنج گزینه بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم به هر سؤال پاسخ دادند. در پایان، پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده، با استفاده از روش‌های آمارگیری تحلیل شد و نتایج حاصل از آن در پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. در پایان نظرسنجی نیز، از دانشجویان خواسته شد تا نظرات خود را در مورد درس گرامر ۴ به صورت تشریحی بازگو کنند. بررسی پرسش‌نامه‌ها نشان می‌داد که گزینه کم و بسیار کم پاسخ غالب بوده است. گزینه‌های بسیار زیاد و زیاد توسط دانشجویان انتخاب نشده بود.

نتایج حاصل از نظرسنجی برای ۸۰ نفر از دانشجویان سال چهارم دوره کارشناسی و دانشجویان سال اول و دوم دوره کارشناسی ارشد، نشان می‌دهد، ۷۰ درصد از دانشجویان بر این باورند که درس گرامر و دیکته ۴ درسی بی‌فایده و تکراری است که عملاً برای دانشجویان بازدهی ندارد، چرا که تمام مطالب دستوری در واحدهای ۱، ۲ و ۳ گرامر، آموزش داده شده است. درس گرامر و دیکته ۴، تنها به مرور و تکرار مطالب گذشته، در قالب تمرین‌های جای‌گذاری و جواب کوتاه می‌پردازد. ۲۰ درصد دانشجویان معتقدند که هر چند این درس به تکرار مطالب گذشته در قالب‌های مشخص می‌پردازد، اما تا حدودی، برای آنان درسی مفید بوده است. از نظر این عده، تکرار و مرور، روشی مناسب برای یادگیری ساختارهای زبانی است. ۱۰ درصد از دانشجویان نیز نسبت به حضور این درس بی‌تفاوت بودند.

هفتاد درصد از دانشجویان بر این باورند که در برخی از مهارت‌های زبانی، مانند گرامر و دستور زبان، مکالمه و خصوصاً مهارت‌های نوشتاری، دچار ضعف هستند. علت این ضعف، تمرکز و تأکید کم برنامه درسی بر این مهارت‌ها، عدم تمرکز بیشتر بر بعد عملی و کاربردی اصول و تئوری‌های آموزش داده شده، تمرین نکردن و فشرده بودن برنامه درسی دانشجویان است. از سوی دیگر، توانایی نوشتن به استعداد فردی نیز بستگی دارد، از این رو فردی که وارد رشته‌ای با گرایش ادبی می‌شود باید تا حدودی از این استعداد و

توانایی برخوردار باشد حال آنکه نحوه پذیرش دانشجویان برای ورود به چنین رشته‌ای به گونه‌ای است که دانشجویان تنها با پاسخ دادن به سؤالات عمومی در این رشته پذیرفته می‌شوند. در واقع افرادی با سطح سواد زبانی متفاوت، در یک کلاس حضور پیدا می‌کنند. بنابراین باید کنکور نیز کمی تخصصی‌تر شود تا بتواند توانایی‌های زبانی افراد را بهتر ارزیابی کند.

همان‌طور که گفته شد، در برنامه درسی دانشجویان جای خالی دروسی که بتواند مهارت‌های نوشتاری دانشجویان را تقویت کند و آن‌ها را از نظر توانمند بودن در نوشتار در سطح قابل قبولی قرار دهد، کاملاً مشهود است. اکثر دانشجویان فکر می‌کنند پس از گذراندن چند واحد محدود که با آموزش و تقویت مهارت‌های نوشتاری مرتبط است، هنوز قادر به تولید و نوشتن متنی روش‌مند، خوانا و منسجم نیستند و در تشخیص طرح و روش مناسب برای نگارش و نیز در کاربرد و انتخاب صحیح واژگان و اصطلاحات، ناتوان به نظر می‌رسند. حال آنکه دانشجویان این رشته در دانشگاه‌های سایر کشورها باید واحدهای درسی متعددی را برای یادگیری و تمرین نگارش بگذرانند. برای مثال، دانشجویان رشته زبان و ادبیات فرانسه، در دانشگاه اوتاوا^۱ در کانادا، در طی دوران کارشناسی، دروسی مانند نویسندگی و خلاقیت ادبی، ادبیات و روزنامه‌نگاری و نویسندگی را با تکیه بر ابزارهای دنیای ارتباطات را می‌گذرانند. همچنین، در دانشگاه محمد پنجم رباط^۲ در مراکش، دانشجویان دروسی مانند کارگاه نویسندگی منسجم، کارگاه املاء و صرف و نحو را در طی دوران تحصیل خود می‌گذرانند؛ دروسی که تماماً به مهارت‌های نوشتاری و کاربرد آن‌ها در دنیای امروز مربوط می‌شوند.

در ایران آموزش و تمرین نگارش و تحلیل متون ادبی و غیر ادبی، به ۶ تا ۸ واحد درسی در دوره کارشناسی و ۲ تا ۴ واحد در دوره کارشناسی ارشد محدود می‌شود. حال آنکه، آموزش مهارت‌های نگارشی برای دانشجویانی که دارای مدرک کارشناسی و یا کارشناسی ارشد گرایش ادبی‌اند، ضروری به نظر می‌رسد. چراکه بسیاری از دانشجویان، پس از گذراندن دوره کارشناسی و یا کارشناسی ارشد، تمایل دارند وارد عرصه کار شوند و با توجه به نیازهای حرفه‌ای دنیای مدرن امروز دانشجویان باید غیر از فعالیت در زمینه تدریس به مهارت‌های دیگری برای فعالیت در دیگر زمینه‌های کاری نیز مجهز باشند؛ زمینه‌های کاری همچون همکاری با روزنامه‌ها، مجلات و ناشران و فعالیت در دنیای نشر، فعالیت‌های پژوهشی، فعالیت به‌عنوان ویراستار و... .

1. Université d'Ottawa

2. Université Mohammed-V de Rabat

در واقع، آموزش و تقویت مهارت‌های نگارشی باید به طور جدی و اصولی از دوره کارشناسی آغاز شود. استادان دروس تفسیر متون، نقد ادبی، نگارش پیشرفته و انشاء ادبی، معتقدند که اگر چه این دروس مربوط به سال‌های سوم و چهارم آموزش‌اند اما اکثر دانشجویان هنوز قادر به تولید متنی که از نظر قواعد دستوری و نگارشی صحیح باشد نیستند. دانشجویان حتی در نگارش به زبان مادری خود هم ضعف دارند و معمولاً سطح نگارش فارسی آن‌ها رضایت‌بخش نیست. هنگامی که دانشجویان وارد کلاس‌های تفسیر و تحلیل متون ادبی می‌شوند، چندین واحد دستور زبان و آموزش نگارش را گذرانده‌اند، اما هنوز قادر به تولید و استفاده از جملات صحیح نیستند. در نتیجه، در اکثر مواقع، استادان مجبورند در کنار آموزش اصول تفسیر و تحلیل متون، متون نوشته شده را از نظر قواعد نگارشی و دستوری نیز تصحیح کنند.

استادان این دروس معتقدند درسی که طی آن دانشجویان بتوانند مهارت‌های نگارشی و دستوری را به طور جامع و کامل فراگیرند و سپس به تمرین و کار با متن پردازند وجود ندارد. از سوی دیگر هم از نظر دانشجویان و هم از نظر استادان، درس گرامر و دیکته^۴، درس ارائه شده در سال چهارم دوره کارشناسی، درسی بی‌فایده است و در این کلاس دانشجویان مجبور به تکرار قواعد دستوری هستند که در سال‌های پیشین بارها خوانده‌اند اما هیچ وقت فرصتی برای کاربست این قواعد بر روی متن نداشته‌اند. آن‌ها معتقدند که بهتر است درس دیگری جایگزین این درس شود. واحد درسی که هدف آن کاربرد قواعد دستوری و نگارشی در یک متن باشد و طی آن دانشجویان بتوانند قواعد دستوری و نگارشی را که تا کنون به صورت نظری و یا تنها از طریق تمرین‌های جایگزینی فراگرفته‌اند بر روی متن‌های مختلف و به صورت عملی و کاربردی در قالب تولید زبانی اجرا کنند.

بنابر آنچه که گفته شد، از نظر ما واحد درسی با عنوان مهارت‌های کاربردی دستوری و نگارشی می‌تواند جایگزین مناسبی برای واحد درسی گرامر و دیکته^۴ باشد. اهداف این واحد درسی را به شرح ذیل، می‌توان تعریف کرد:

- تقویت مهارت‌های نگارشی؛
- آموزش و تقویت مهارت‌های دانشجویان برای استفاده صحیح از نکات دستوری در یک متن؛
- تقویت مهارت‌های لازم، برای تولید یک متن بر اساس موضوع، اصول و قواعد خواسته شده؛
- آموزش استفاده از ابزارهای نوشتاری برای تولید یک متن منسجم؛
- تقویت توانش تفکر منطقی و تجزیه و تحلیل دانشجویان در قالب فعالیت نوشتاری؛

- تأکید بر مهارت‌های مربوط به کاربرد زبان، مانند صرف و نحو، سبک نوشتاری، املا صحیح کلمات، انتخاب اصطلاحات و واژگان مناسب برای متن، تقویت دایره لغات، استفاده از آرایه‌ها و صنایع ادبی در یک متن.

شیوه ارائه این واحد درسی، به این گونه است که استاد درس، موقعیت‌های مختلفی را مبتنی بر واقعیت زندگی علمی یا حرفه‌ای دانشجویان ایجاد می‌کند و از دانشجویان می‌خواهد که بر اساس موقعیت‌های ایجاد شده، از اصول و قواعد مشخص گرامری، چه در سطح جمله و متن چه در سطح گفتمانی، در یک متن استفاده کنند. برای مثال استاد بخشی از یک فیلم را به دانشجویان نشان می‌دهد و سپس از دانشجویان می‌خواهد که بخشی از داستان فیلم را با استفاده از وجه اخباری و زمان‌های گذشته مانند ماضی نقلی^۱ و یا ماضی استمراری^۲ و با تکیه بر منطق روایی^۳ (به عنوان ساختار گفتمانی متناظر) بیان کنند؛ یا اینکه از دانشجویان بخواهد که خود را به جای یکی از شخصیت‌های داستان بگذارند و از زاویه دید آن شخصیت، داستان را بیان کنند و از ضمائر شخصی در داستان خود استفاده کنند؛ یا اینکه از دانشجویان بخواهد که فرض کنند می‌خواهند برای جشن تولد یکی از اعضای خانواده، او را غافلگیر کنند و هر یک از دانشجویان، خود این مسئولیت را به عهده می‌گیرد و از هر کدام از اعضای خانواده می‌خواهد تا کاری را انجام دهد. در این صورت، دانشجو باید در متن نوشته شده از وجه امری و التزامی استفاده کند و علاوه بر آن، از کارگفت‌های^۴ متناسب با موقعیت ارتباطی^۵ فوق در تولید زبانی بهره‌بردار؛ یا اینکه از دانشجویان خواسته شود که برای یک محصول خاص، تبلیغ تلویزیونی و یا روزنامه‌ای بسازند که در این صورت دانشجویان می‌توانند از جملات شرطی، امری، زمان‌ها و ضمائر مختلف استفاده کنند و در عین حال از منطق استدلالی^۶ و ارتباط‌دهنده‌های منطقی^۷ در شکل‌دهی گفتمانی متن بهره‌گیرند؛ یا از دانشجویان بخواهد یکی از خاطرات کودکی خود را بنویسند (استفاده از ماضی استمراری)؛ و یا اینکه اگر بخواهند به سفر تفریحی بروند چه وسایلی را به همراه می‌برد، در این صورت، دانشجو باید در متن خود از صفات و ضمائر ملکی مناسب در قالب گفتمانی توصیفی استفاده کند. موارد ذکر شده تنها چند مثال ساده برای ارائه این واحد درسی است. در واقع استاد این درس با کمک گرفتن از قدرت خلاقیت خود و نیز با استفاده از منابع مختلف باید شرایط و موقعیتی را ایجاد کند و سپس

1. Passé composé
2. Imparfait
3. Logique narrative
4. Acte de parole
5. Situation de communication
6. Logique argumentative
7. Connecteurs logiques

از دانشجویان بخواهد که متن خود را بر اساس شرایط و قواعد خواسته شده بنویسند. تفاوت این واحد درسی نگارشی با دیگر واحدهای درسی مربوط به نگارش که تاکنون دانشجویان گذرانده‌اند، در این است که این واحد درسی به سال چهارم دوره کارشناسی مربوط می‌شود. به همین دلیل دانشجویان، قاعدتاً، با قواعد دستوری آموزش داده شده آشنایی دارند و می‌توانند با دانش کامل‌تری، چه از لحاظ دستوری و چه از لحاظ استفاده و کاربرد واژگان و اصطلاحات، به تولید متن بپردازند.

علاوه بر آنچه که گفته شد، در این کلاس درسی دانشجویان موظفند در چارچوب قواعد و موقعیت خواسته‌شده، به تولید متن بپردازند. در واقع ذهن تمام دانشجویان در یک راستا قرار می‌گیرد ولی در عین حال لازم است که قدرت تخیل و توانایی ذهنی خود را در هنگام نوشتن به کار گیرند تا بتوانند با خلق موقعیت مناسب از نکات دستوری خواسته شده به بهترین نحوه ممکن استفاده کنند.

از سوی دیگر، برای ارائه این واحد درسی استفاده از تکنولوژی و حضور آن ضروری است. استاد درس در هر جلسه درسی باید از بخشی از یک فیلم، یک کارتن، یک فیلم مستند و یا یک آگهی تبلیغاتی استفاده کند. همچنین، استفاده از مطبوعات، مجلات و روزنامه‌های فرانسوی زبان می‌تواند نقش به‌سزایی در پیش‌برد برنامه و اهداف درس مربوطه داشته باشد. برای مثال: استاد می‌تواند از دانشجویان بخواهد که بخشی از یک روزنامه را بخوانند (برای نمونه قسمت حوادث) و سپس فرض کنند که می‌خواهند این حادثه را برای فرد دیگری بازگو کنند؛ و یا این که از دانشجو بخواهد که خود را به جای گزارشگر یک روزنامه بگذارد و مطلبی را با توجه به الگو و نمونه موجود، برای آن روزنامه و یا مجله آماده کند.

علاوه بر نکاتی که در آموزش این واحد درسی گفته شد، آموزش نکات نگارشی نیز یکی از اهداف اصلی این واحد درسی است. به این معنی که در طی دوره آموزشی لازم است استاد درس نکات لازم و اساسی را برای کاربرد علایم سجاوندی به دانشجویان آموزش دهد.

دانشجویان بر اساس نکات آموزش داده‌شده، موضوع و قواعد موردنظر، متن خود را آماده می‌کنند. سپس دانشجویان متن‌های نوشته شده را بین هم رد و بدل می‌کنند. بعد از آن استاد از دانشجویان می‌خواهد که متن‌ها را بخوانند و هر یک نکاتی را که از نظر آن‌ها غلط به نظر می‌رسد، بنویسند و بیان کنند. در پایان، استاد متن‌های نوشته شده را بار دیگر بازبینی می‌کند، هم نحوه نوشتار دانشجویان و هم معیارهایی را که آن‌ها برای تصحیح متن در نظر گرفته‌اند، مورد بررسی قرار می‌دهد. هدف از انجام این کار، تقویت و آموزش قدرت ارزیابی توسط دانشجویان است.

برای انتخاب موضوعات این واحد درسی می‌توان از منابع مختلفی در کنار منابع تصویری استفاده کرد. به‌عنوان نمونه چند منبع، در قسمت پیوست به خوانندگان معرفی شده است.

منابع معرفی شده، ساختار و نکات دستوری را به طور کاربردی و از طریق استفاده در متن و مکالمات روزانه آموزش می‌دهند. با استفاده از این منابع، دانشجو می‌آموزد چگونه باید نکات دستوری را در یک متن به کار ببرد. در کلاس‌های دستور زبان معمولاً دانشجویان نکات گرامری را از طریق تمرین‌های جایگزینی می‌آموزند و تمرین می‌کنند. تمرین‌ها و جملاتی جدا که هیچ ارتباطی به متنی با یک موضوع مشخص ندارند. واحد درسی مهارت‌های کاربردی دستوری و نگارشی می‌تواند جایگزین مناسبی برای درس گرامر و دیکته^۴ در دوره کارشناسی زبان فرانسه، در هر دو گرایش (ادبی و مترجمی) باشد. در واقع، این واحد درسی می‌تواند پایه‌ای برای ارائه واحد درسی دیگری مربوط به تقویت مهارت‌های نگارشی کاربردی، در دوره کارشناسی ارشد باشد.

در دوره کارشناسی ارشد نیز مانند دوره کارشناسی، حضور دروسی که بتواند مهارت‌های نگارشی دانشجویان را تقویت کند، کم‌رنگ است. استادان معتقدند که با وجود این که دانشجویان چهار سال را صرف یادگیری مهارت‌های زبانی می‌کنند اما پس از ورود به دوره کارشناسی ارشد، هم چنان در کاربرد مهارت‌های نوشتاری دچار مشکل هستند. از این رو، وجود واحد درسی دیگری در راستای پیشبرد و تقویت اهداف درسی مهارت‌های کاربردی نگارشی و دستوری، در دوره کارشناسی ارشد، ضروری به نظر می‌رسد. درسی با عنوان مهارت‌های نگارش داستان که در سال اول دوره کارشناسی ارشد قابل ارائه است.

این واحد درسی می‌تواند جایگزین مناسبی برای دروسی مانند ترجمه متون ادبی و یا نقد ترجمه متون ادبی در دوره کارشناسی ارشد باشد. اکثر دانشجویان بر این باورند که این دروس بیشتر مناسب دانشجویانی با گرایش مترجمی است و وجود آن‌ها در برنامه درسی دانشجویان با گرایش ادبی، جز سردرگم کردن آن‌ها و از دست دادن زمان برای پرداختن به دروس و مهارت‌های ضروری رشته ادبیات فرانسه نتیجه دیگری نخواهد داشت.

اهداف این واحد درسی را می‌توان به صورت موارد ذیل تعریف کرد:

- شناخت گونه‌های مختلف داستانی (رمان^۱، ناول^۲ و کنت^۳)؛
- شناخت عناصر، ویژگی‌ها، اصول و چارچوب داستان؛
- آشنایی با روش‌های تحلیل گونه روایی متن؛
- مطالعه بخش‌هایی از متون داستانی برگزیده فرانسوی یا فارسی (بخشی از یک رمان، یک داستان کوتاه و...)

1. Roman
2. Nouvelle
3. Conte

- آماده‌سازی یک داستان به دو زبان فارسی و فرانسه.

برای ارائه این واحد درسی، استفاده از دو زبان فرانسه و فارسی امکان‌پذیر است. برای آموزش اصول و قواعد داستان و داستان‌نویسی، استاد می‌تواند از منابع فارسی، در کنار منابع فرانسه استفاده کند. در واقع هدف از این کار، آشنایی دانشجویان با متون برگزیده، چه در زبان مادری و چه در زبان خارجی است. خواندن و مطالعه متون داستانی برگزیده می‌تواند الگو و نمونه خوبی برای تقویت و آموزش مهارت‌های نوشتاری دانشجویان باشد. از سوی دیگر خواندن و مطالعه این متون به صورت تطبیقی (فرانسه و فارسی) می‌تواند به ارتقاء سطح دانش ادبی دانشجویان کمک کند. چرا که برای دانشجویانی که دارای مدرک کارشناسی و یا کارشناسی ارشد رشته‌ای با گرایش ادبی هستند، تسلط و شناخت داستان و عناصر داستانی و نیز توانایی نوشتن یک متن منسجم با رعایت قواعد و اصول لازم، ضروری به نظر می‌رسد. در واقع با کسب چنین مهارت‌هایی، دانشجویان می‌توانند در عرصه کار راحت‌تر و توانمندتر مشغول به فعالیت شوند. مهارت‌های ارائه شده در این واحد درسی به دانشجویان این امکان را می‌دهد که به‌عنوان مثال در حوزه فعالیت حرفه‌ای در آینده بتوانند با ناشران و مؤسسات فرهنگی همکاری کنند.

برای ارائه این واحد درسی، طرح درس زیر به‌عنوان نمونه قابل پیشنهاد است:

- ارائه کلیاتی درباره شناخت داستان؛

- شناخت و آموزش طرح روایی داستان^۱ که شامل شناخت بخش‌های زیر است:

- الف. شناخت درونمایه؛
- ب. شناخت و تشخیص موضوع و پیرنگ؛
- ج. شناخت الگوی حادثه؛
- د. چگونگی شخصیت‌پردازی در داستان؛
- ه. تشخیص زاویه دید در روایت؛
- و. چگونگی فضا‌سازی در داستان؛
- ز. دیالوگ در داستان؛
- ح. شناخت نقش شخصیت‌ها در داستان؛
- ط. شناخت نظم روایی داستان؛
- ی. آموزش و شناخت شیوه‌های روایی داستان.

همان‌طور که گفته شد می‌توان از منابع متنوعی، هم به زبان فارسی و هم به زبان فرانسه، استفاده کرد. منابع مختلفی برای ارائه این واحد درسی در قسمت پیوست مقاله معرفی شده است. کتاب‌های معرفی شده، به زبان بسیار ساده و قابل فهم برای تمام دانشجویان قابل استفاده است که به ارائه مثال‌های مختلف به آموزش و شناخت بخش‌های مختلف یک داستان نیز می‌پردازد.

پس از آموزش اصول پایه‌ای داستان‌نویسی، به منظور ارزیابی و سنجش دانشجویان پیشنهاد می‌گردد یک داستان کوتاه بر اساس آموزه‌های هر جلسه به نگارش درآید و در کلاس به بحث و بررسی توسط استاد و سایر دانشجویان گذاشته شود. امروزه فضای مجازی ابزار و امکانات فراوانی در اختیار استاد کلاس نگارش گذاشته، از جمله فوروم‌ها و پلتفرم مودل و... بدیهی است که به‌کارگیری فناوری‌های نوین در راستای پویاسازی امر آموزش و ارزیابی برای این واحد درسی، نتایج بهتری به همراه خواهد داشت.

۵. نتیجه‌گیری

برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فرانسه، سال‌هاست که بدون توجه به تحولات دنیای مدرن امروز و پیشرفت فناوری، ثابت و بدون تغییر باقی مانده است. با توجه به پیشرفت فناوری و به همان نسبت تحول در انتظارات حرفه‌ای از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، لازم است برنامه درسی نیز متناسب با تغییرات روز و به نسبت نیازهای بازار کار طراحی شود. در این پژوهش تحلیلی، در ابتدا و به دنبال آگاهی یافتن از تصور عمومی کنش‌گران این حوزه از برنامه درسی مذکور، با تعدادی از دانشجویان و اساتید دانشگاهی این رشته مصاحبه‌های فردی و گروهی صورت گرفت. در این پژوهش به بررسی چگونگی طراحی دو واحد درسی جایگزین پرداختیم و در پایان، از طریق تحلیل داده‌های موقعیتی و نظری پیشنهادهایی جهت ارتقای برنامه موجود صورت گرفت. دانشجویان و استادان اعتقاد داشتند دروسی که به آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی از جمله مهارت‌های نگارشی و گفتاری می‌پردازند باید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد. از سوی دیگر با اصلاح واحدهای مربوط به این درس باید دانش و مهارت دانشجویان را به گونه‌ای تقویت کرد که دانشجویان بتوانند بعد از اتمام دوره تحصیلی، با انتظارات حقیقی وارد بازار کار شوند و در حوزه‌های مختلفی جز تدریس نیز به فعالیت بپردازند. ناگفته نماند، ورود به بازار کار آموزش زبان مستلزم تحصیل در حوزه تخصصی خود است و با توجه به این‌که در حال حاضر چند دپارتمان در دانشگاه‌های بزرگ کشور به پرورش دانشجویان گرایش آموزش زبان فرانسه در مقطع تحصیلات تکمیلی می‌پردازند، جا دارد در حوزه زبان و ادبیات نیز به پتانسیل‌های حرفه‌ای توجه بیشتری به کلیت برنامه درسی مبذول گردد. به این ترتیب، جای خالی دروسی که بتوانند مهارت‌های نگارشی دانشجویان را به صورت کاربردی و اصولی تقویت کنند، کاملاً به چشم می‌آید. از سوی دیگر، از نظر تعدادی از مصاحبه‌شوندگان، پرداختن به برخی درس در برنامه درسی گرایش

ادبی سبب شده که وقت و انرژی کم‌تری برای تقویت دروس مهم‌تر باقی بماند. از نظر آن‌ها دروسی مانند ترجمه متون ادبی از فارسی به فرانسه یا نقد ترجمه ادبی در دوره کارشناسی ارشد ادبیات، بیشتر مناسب دانشجویان گرایش مترجمی است. اما جای دروسی که بتواند به صورت تخصصی و اصولی به آموزش مهارت‌های لازم و ضروری برای دانشجویان گرایش ادبی بپردازد در برنامه درسی آن‌ها خالی است. از آنجا که پژوهش حاضر، پژوهشی تحلیلی و پیشنهادی است. با نگاهی به برنامه درسی چند دانشگاه خارجی و نیز با در نظر گرفتن نیازهای دانشجویان و نظرات اساتید این حوزه، دو عنوان درس جدید را به‌عنوان دروس جایگزین برای درس گرامر و دیکته ۴ در دوره کارشناسی و نیز برای درس نقد ترجمه متون ادبی در دوره کارشناسی ارشد معرفی شد: ۱. مهارت‌های کاربردی دستوری و نگارشی (گرامر کاربردی)؛ ۲. مهارت‌های نگارش داستان. در واقع، درس مهارت‌های کاربردی دستوری و نگارشی در دوره کارشناسی، پایه‌ای برای ورود به درس مهارت‌های نگارش داستان در دوره کارشناسی ارشد می‌باشد. واحدهای درسی پیشنهادی ابتدا به آموزش مبانی نظری و تئوری نگارش می‌پردازند و سپس به صورت عملی و کاربردی نکات آموزشی را در قالب تولید و نگارش متن، تمرین می‌کنند.

کتابنامه

- خزاعی فرید، علی. (۱۳۸۰). «نگاهی به برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی». مترجم. ۳۵. صص ۶۵-۶۸.
- سالاری، زهرا. (۱۳۹۴). «به‌روزرسانی سرفصل دروس کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی بر مبنای نیازهای بازار ترجمه در ایران». فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه، ۴۸(۱). صص ۲۰-۵۱.
- عباسی، فرهاد، و حاجی حسینی، حجت‌الله. (۱۳۸۸). «تحلیل استراتژی جستجوی نوآوری بنگاه‌های صنعتی ایران در تعامل با نهادهای علمی». فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۵۱. صص ۹۹-۱۲۰.
- فتحی واجارگاه، کورش. (۱۳۸۴). اصول برنامه‌ریزی درسی. تهران: ایران‌زمین.
- کرمی، مرتضی، و فتاحی، هدا. (۱۳۹۲). «تغییر برنامه درسی آموزش عالی (مورد: برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی)». مطالعات برنامه درسی آموزش عالی. ۴(۷). صص ۷-۲۸.
- کرمی، مرتضی، و مؤمنی، حسین. (۱۳۹۰). «بازار کار جهانی و تأثیر آن بر طراحی برنامه درسی». فصلنامه مطالعات برنامه درسی. ۴. صص ۱۸-۳۰.

Cannon, R., & Newble, D. (2000). *A handbook in universities and colleges*. Landon, England: Kogan Page.

Kelly, D. (2005). *A hand book for translator trainers*. Manchester, England: St. Jerome.

Miguel, B., & Maggie, M. (2004). *Developing innovation online learning*. Landon, England: Routledge.

Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. New York, NY: Routledge.

پیوست

منابع پیشنهادی برای درس گرامر کاربردی

1. Grammaire en dialogue de Claire Miquel : niveau III
2. Grammaire en s'amusement de Patrick Rambaud
3. Exercices de grammaire en contexte : niveau III d'Anne Akyuz
4. Grammaire en pratique de Maylis Léon-Dufour de C. Morhange-Begue

منابع پیشنهادی برای درس مهارت‌های نگارش داستان

1. Mieux rédiger, 100 exercices.
2. Rédaction, l'expression écrite pas à pas de Nathalie Laurent
3. Ecrire avec logique et clarté de G.Niquet
4. Mieux rédiger ses écrits professionnels de Mireille Brahic
5. *Le récit* de Jean Michel Adam
6. *Le récit minimal* de Sabrinelle Bedrane